

בין צללים מתמשכים

אורי ניסן גנסין: "הצדה",
מבוא, הסברים וביבליוגרפיה:
דן מירון, הוצאת "יחדיו" ב"
שיתוף עם אגודת הסופרים,
"מבחר ספרותנו לעם", 1977,
87 עמ'.

צערה האומה, מיחת האלים, השמטתה-
קרקע, אבדן הערכים הקיימים, דלדול-
הכוחות, שממון החיים, חוסר ההתוכן, ריקניות
שבריקניות, גיתוך שבטרוניות וטרגיות שבגי-
חוק — וכעברך כל כל המדורות הללו, הרץ
אתה מגיע לנחום הגזר של א.ג. גנסין, כותב
י.ח. ברנר, ידידו-מנוער של גנסין, שיתך
עמו עשה כבדת-דרך בחיים ובספרות, לפני
הקדע שחל ביניהם.

הכשלון השלם

נחום חגזר, הנזכר כאן, הוא גיבור הסי-
פור "הצדה", שהוגש לנו עתה במהדורה מ-
בוארת. הביקורת כמעט מאוחדת בדעה, כי
"הצדה", שראת אור לראשונה ב-1905, הוא
הסיפור החשוב הראשון של גנסין, כרטיס-
הביקור שלו כאתד החדשנים הגדולים בספ-
רתנו, כמדורניסט מחולל-תמורה וקובע-זרך.
"הצדה" הוא גם הראשון בארבעת הסיפורים,
שבזכותם כבש גנסין את עולמו בספרות ה-
עברית. אם כי בחייו הקצרים — הוא מת בן
34, שבע-נדודים-וסבל — כתב גם סיפורים
אחרים, מאמרים ומכתבים, הרי שארבעת סי-
פוריו "הצדה", "בינתים", "בטרם" ו"אצל",
עומדים במרכז יצירתו ותובעים לעצמם את
השומת-הלב.

ל"הצדה" קדם צורה-הסיפורים, צלליה-הח-
יים, "ששמן העיד כבר על הכיוון התוכני
של כללי-יצירתו, על צללי-החיים המעיקים

אורי ניסן גנסין

מאת מרדכי אבישי

ולהבטיח לעצמו רעות וקשרי-הבנה, אינם
מוכתרים בהצלחה.

ולבסוף דומה, שכשלוננו של חגזר בעיירה
הפרובינציאלית הוא מוחלט. אין הוא רואה
ברכה בעבודתו הספרותית ותכניות הכתיבה
הגדולות שלו אינן יוצאות אל הפועל: הוא
פשוט אינו מוצא את הכוחות הדרושים כדי
לשקוד על עבודה זו, דוחה אותה מדי פעם,
עד שמתברר שלא יעשנה כלל. כשם שקרי-
אתן החזרת, "למוסקבה, למוסקבה" של גי-
בורות מתזהו של צ'כוב, "שלוש אחיות" מ-
בטאה את כל שאיפתן של האחיות הכלואות
בפרובינציה הנידחת לצאת ממנה אל העיר
הגדולה, כן ברצונו של חגזר לנסוע אל
"מדינות הים", לחוף-לארץ, למערב-אירופה,
מסתמל חלום היציאה אל העולם הגדול גם
מכחינת יומרותיו הספרותיות. אך הנטיעה

הומה-ומחפשת כגנסין, ניהן בה. "רפש ה-
חיים", המוזכר לא אתה בסיפוריו, איננו נתון
גאטורליסטי-היצוני-גס, אלא מהות, המוצגת
והמומחשת בטון חרישי, בתיאורים שיש בהם
הרבה הפנמה ונופך של פיוט ותוגה.

ואלה מצטרפים לאווירה המיוחדת, שהיא
עיקר בסיפור הגנסיוני. במלים מעטות, ביי-
ריעה סיפורית צרה, שכמעט שאין בה הת-
רחשויות עלילתיות היצוניות, יוצר המספר
אווירה והלכי-רוח מוחשיים ביותר, בעלי צב-
עוניות, "פנימית" משלהם. תחושות דקות מ-
לוות תמיד את ביקוריו של חגזר בבית ה-
אחיות, נוכחותו בבית זה איננה רק נוכחות
פיוט — אנחנו יודעים כיצד הוא מרגיש
שם בכל עת ואנו עדים לחילופי התקוות וה-
רצון, "להשתלב" באכזבות ובהתבודדות. ב-
דורה ומוחשית לא פחות היא מסכת-היחסים
הנרקמת בינו לבין רוזה כמו בשעת הטיוול
בחורשה המושלגת, ההשתובבות בשלג והי-
אינטימיות בין שני צעירים הנוצרת כמאלה
— ומיד אחרי זה, רגע-המשבר, שאינו מאחר
לבוא, ואחד מסימניו: הצעירה שומטת את
ידה מכיס מעילו.

המציאות היהודית

נחום חגזר מ"הצדה" הוא את רוחני לגי-
בורי, "בינתים", "בטרם", ו"אצל": גפתלי,
אוריאל ואפרים. אף אם כל אחד מהם שומר
על עצמיותו הרוחנית — רבות נקודות-הקיר-
בה-והדמיון ביניהם, עד שיש שאנו רשאים
לשלבם במסגרת אחת, בבחינת ארבעה שהם
אחד.

מהו המשותף לגיבורי גנסין? נראה ש-
אפשר להגדיר זאת בפשטות: בתחומיה ה-
צרים של העיירה מתרוצצים אנשים צעירים,
משכילים אובדי-זרך. סביבתם והייהם שרויים

באפלולית, בצל טורדני. בתחומם הצר והסי-
גור אין הם יכולים להאזו בדבר ממשי, לבי-
חור לעצמם דרך, להגיע לתכלית משלהם.
הם מתפשטים, מתגעגעים למשהו — אך אלה
הם כמו, "חיפושים ללא מטרה", שאינם מבי-
אים אותם אלא למבוי סתום. לאתר לבטים
וחיבוטי-נפש הם מגיעים למסקנה, שהחיים
הם, "ביצה שאין מפלט ממנה". הם משי-
טטים ברחובות העיר, מבקרים בבתיים פרי-
טיים, נפגשים ומתווכחים — אך בכל מקום
נשארים עם עצמם ועם בדידותם. השאלה
הנשאלת באחד הסיפורים: "בחור, למה אתה
חי?" אינה צריכה פירושים. גם נטיעה לי-
מערב-אירופה אכזבה בצידה. אוריאל מהסי-
פור, "בטרם" חוזר אל בית-הוריו בחפשו את
המנוחה הנפשית הגואלת, אולם בני המשפחה
ובית-אבא רחוקים וזרים ואין הם יכולים
לעזור לו.

לא רק הגיבורים הראשיים בסיפורי גנסין
הם בריות ללא-שורשים-ואחיזה. אף דמויות
צדדיות, המופיעות פעם או פעמיים גיריעת
הסיפור, טבועות בחותם הניכור. גם הטבע,
שעליו מתרפקות לפרקים הנפשות הפועלות,
קודר, חדור יגון מוסתר. גיבורים אלה הש-
ליכו מאחורי גבם את המסורת היהודית, את
הזיקה לדת ולחיי העיירה; אך אחרי הת-
רופפות כל הקשרים הללו, לא מצאו לעצמם
ערכי-חיים חדשים.

אפשר שאין לאפיין את העצבות הכבדה
בעולם הגנסיוני כעצבות יהודית מובהקת,
כי יש בה גם מן היסוד הכללי-אנושי. עם
זאת ברור, שבראש וראשונה נעוצים שור-
שיה באותם תמורות וזעזועים, שפקדו את
ההוויה הרוחנית של יהדות מזרח-אירופה,
בשבירת דפוסי-החיים המסורתיים בתקופת ה-
מעבר בין ישן לחדש.